

РЕЦЕНЗИЯ

по конкурс за академичната длъжност „доцент“ в професионално направление „Театрално и филмово изкуство“ (8.4), обявен в *Държавен вестник*, № 109, 21.12.2021, за нуждите на Националната академия за театрално и филмово изкуство (НАТФИЗ) „Кръстьо Сарафов“ – София

Кандидат: Цветелина Василева Цветкова, НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“, „доктор“ по научната специалност „Кинознание, киноизкуство и телевизия“ (05.08.03), „главен асистент“ по професионално направление „Театрално и филмово изкуство“ (8.4) за нуждите на НАТФИЗ „Кр. Сарафов“ (факултет „Екранни изкуства“, катедра „Филмова и телевизионна режисура и анимация“)

Рецензент: Миглена Михайлова Ценова, Институт за изследване на изкуствата при Българска академия на науките, „доктор“ по научната специалност „Музикознание и музикално изкуство“ (05.08.02), „доцент“ по професионално направление „Музикално и танцово изкуство“ (8.3)

Хабилитационен труд – три (3) филма:

- „Блаженият“ (2020), премиера: 14.03.2021;
- „Сбогом, Джони“ (2020), премиера: 17.03.2021;
- „Живот от живота“ (2021), премиера: 11.09.2021.

Образование и професионална квалификация на гл. ас. д-р Цветелина Цветкова

Единственият кандидат по обявения конкурс – Цветелина Василева Цветкова, е дипломиран музикант: завършва **специалност „Пиано“** в Средното училище по изкуствата (СУИ) „Веселин Стоянов“, гр. Русе (където се обучава от 1988 до 1997). Продължава своето образование в Националната музикална академия (НМА) „Проф. Панчо Владигеров“ (1997 – 2002), гр. София, където се дипломира като **бакалавър по „Тонрежисура“**, след успешна защита на дипломна работа на тема: „Зали. Акустически критерии, образци“, и като **магистър по „Хорово дирижиране“**, след успешни дипломни концерти и защитена писмена дипломна работа на тема: „Мястото на Габриел Форе в развитието на заукойната меса“. Цветелина Цветкова завършва и **магистърска специалност „Маркетинг“** (2010 – 2012) в Университета за национално и световно стопанство (УНСС), гр. София, където разработва и защитава дипломна работа на тема: „Маркетинг на филмовите продукти“. В НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“, факултет “Екранни изкуства“, катедра „Филмова и телевизионна режисура и анимация“, Цветелина Цветкова разработва и докторантура с научен ръководител – проф. д-р Дочо Боджаков (2016 – 2019), и защитава успешно дисертация, озаглавена „Дизайн на многоканалната звукова среда в съвременното кино“, за образователната и научна степен „доктор“ по **научната специалност „Кинознание, киноизкуство и телевизия“ (05.08.03)**.

Цветелина Цветкова извървява дълъг път на **систематично музикално образование** – със завършването на специализирано средно училище по изкуствата и Националната музикална академия. Придобива **познания и за**

икономически аспекти, свързани филмови продукти, в УНСС, и продължава задълбоченото си обучение и образование с разработването на дисертация и с придобиването на **образователната и научна степен „доктор“** в НАТФИЗ, като темата на разработената дисертация в най-голяма степен съответства на нуждите на НАТФИЗ, във връзка с настоящия конкурс за „доцент“.

Преподавателска дейност

Още от времето, в което разработва своята дисертацията, Цветелина Цветкова е привлечена и като преподавател в НАТФИЗ, където работи и към момента: гост-преподавател (2016 – 2019), щатен асистент (09.2019 – 09.2020) и главен асистент (от 09.2020). Д-р Цветкова води **лекционни курсове** по: *Основи на ФТЗ: Звукозапис на терен и Основи на ФТЗ: Постпродукционен процес; лекции и упражнения* по: *Звук и музика в анимационния филм; Модулация на звукови сигнали; Многоканално смесване и Екранна музика (Екранна музика – съвместно с доц. д-р Валерия Крачунова – Попова); упражнения* върху: *Документално интервю; Репортаж с анкета; Среда преди/след; Корекции на звука; Етюд с деца – римейк; Етюд с бой/каскади; Трилъер; Звукозапис и монтаж на музика (Звукозапис и монтаж на музика – съвместно с доц. д-р Павел Стефанов).*

Осезаемо от приведената информация, гл. ас. д-р Цветкова е ангажиран с работата на НАТФИЗ преподавател, с натовареност както с курсове с упражнения, така и с лекционни курсове.

Научни публикации

В цялостното си обучение и паралелно с преподавателската си дейност Цветелина Цветкова проявява задълбочени интереси по отношение на теоретичната работа, за което свидетелстват **трите (3) дипломни работи и дисертационният ѝ труд.**

Сред общо **шестте (6) статии** за научни издания и за издания, свързани с конференции и други научни форуми, **по настоящия конкурс** гл. ас. д-р Цветкова представя **три (3) научни публикации**, от тях две (2) излезли от печат през 2020 и 2021 г. и една (1) под печат:

Tsvetkova, Tsvetelina. “Evolution of Music as an Element of The Animation Film Sound Design” [Еволюция на музиката като елемент от звуковия дизайн на анимационния филм.] In *Proceedings of University of Ruse – 2021* [Научни трудове. Езикознание, литература и изкуствознание], Vol. 60, book 6.3, pp. 69 – 73. [Russe, in Bulgarian, with a Summary in English, ISSN 1311-3321 (print); ISSN 2535-1028 (CD-ROM); [ISSN 1311-3321 \(uni-ruse.bg\)](https://doi.org/10.26907/1311-3321.2021.60.6.3.69-73), accessed: May 10, 2022];

Tsvetkova, Tsvetelina. “Surround Sound In Documentary Film” [Многоканалният звук в документалното кино.] In *Proceedings of University of Ruse – 2021*, Vol. 59, book 6.3, pp. 71 – 75. [Russe, in Bulgarian, with a Summary in English, ISSN 2535-1028 (CD-ROM); ISSN 2603-4123 (on-line), <https://conf.uni-ruse.bg/bg/docs/cp20/6.3/6.3-12.pdf> , accessed: May 10, 2022];

Цветкова, Цветелина. „Особености на звуковата среда на пълнометражния анимационен филм“. – В: *Годишник*, Национална академия

за театрално и филмово изкуство „Кръстьо Сарафов“, 2021, ISSN1314-0760, под печат.

Разработването на научни публикации със сигурност допринася за още по-дълбокото осмисляне на преподаваните от гл. ас. д-р Цветкова курсове. Изследователският и педагогически опит са основа за стойностна преподавателска дейност и дават основание за доверие в кандидата за успешната му педагогическа работа и занапред в НАТФИЗ.

Авторска творческа (и експериментална) дейност

Наред с изследователската и педагогическа работа, кандидатът по настоящия конкурс впечатлява с обема на приложената цялостна филмография, обхващаща работа върху **филми, сериали и др.**, общо **седемдесет и седем (77!) на брой**, реализирани между 2002 и 2022 г. (виж приложеното CV).

Някои от тези **филми**, резултат от колективната работа на творческите им екипи, от които д-р Цветкова е част, са **носители на престижни награди от международни и национални форуми** (виж приложените документи, свързани с награди и рецензии).

Отличията от международни и национални конкурси и фестивали са свидетелства за професионалната авторска работа на гл. ас. д-р Цветкова.

Хабилигационен труд

Както беше отбелязано в началото на рецензията, в настоящи конкурс гл. ас. д-р Цветкова участва с авторската си работата върху три филма.

- **„Блаженият“ (2020)**, по повестта „Боби Блажения и Другия американец“ от Емил Андреев, сценаристи: Емил Андреев и Боряна Милушева-Дукова, режисьор (реж.): Станимир Трифонов, реж. по монтажа: Нина Алтъпармакова, композитор: Георги Стрезов, художник (худ.) по костюмите: Елена Тренчева, худ. по грима: Мария Тошева и Виолета Чанева, сценограф: Мирослав Маринов, оператор: Кирил Проданов, оркестрации: Георги Стрезов, Велислава Георгиева, Александър Костов, премиера 14.03.2021.

Във филма „Блаженият“ гл. ас. д-р Цветелина Цветкова е „звукорежисьор“; „автор на звуковия дизайн“ съвместно с Мануела Георгиева; заедно с Лийт Ридли д-р Цветкова работи и върху „фоли ефекти“ във филма.

Както пише гл. ас. д-р Цветкова в резюмето към хабилигационния си труд, най-съществените трудности в работата ѝ върху филма са свързани с „екстериорните сцени“, тъй като филмът е заснет в „съвременна градска среда“, напълно различна от градската среда отпреди приблизително един век:

„За разлика от атмосферата, която може да се изгради наново, изолирането на диалога беше доста сложна задача. (...) не съм привърженик на нахсинхронното озвучаване, затова заедно с режисьора Станимир

Трифонов подбрахме за преозвучаване само онези технически проблемни моменти, за които не се намери друго решение. Нахсинхрон все пак се наложи да бъде използван за две от ролите (...) При изграждането на звуковата атмосфера на филма почти всичко е създадено наново. Използвани са много ефекти, а също така и фоли ефекти, които записах съвместно с фоли-артистът Лийт Ридли“ (Цветкова 2022¹, с. 3 – 4).

Сред достиженията на филма бих открила и постигнатото усещане за носталгия към някогашната българска природа, което се дължи на добре намерени локации, на авторската музика на композитора Георги Стрезов, на оркестровата звучност и безспорно се подсилва от професионалната работа на гл. ас. д-р Цветкова.

- **„Сбогом, Джони“ (2020)**, сценарий: Марин Дамянов по едноименния му роман, реж.: Константин Буров, оператор: Стефан Чернев, монтаж: Мартин Димитров, композитор: Минко Ламбов, сценограф: Лилиана Данчева-Иванова, худ. По костюмите: Елена Тренчева, грим: Снежана Симеонова, драматургичен консултант: Дочо Боджаков, тонрежисьор: Владислав Бояджиев, звукорежисьор на терен: Юри Цолов, фоли ефекти: Лийт Ридли и Борис , премиера: 17.03.2021;

Във филма „Сбогом, Джони“ гл. ас. д-р Цветелина Цветкова е „звукорежисьор“.

В резюмето към хабилитационния си труд д-р Цветкова споделя за някои от трудностите, с които е била съпътствана работата ѝ:

¹ **Цветкова, Цветелина.** Резюме на представените като хабилитационен труд филми във връзка с участието в конкурс за заемане на академична длъжност ДОЦЕНТ в направление 8. 4. „Театрално и филмово изкуство“ на НАТФИЗ „Кръстьо Сарафов“. 2022.

„освен с художествените предизвикателства, неизбежна беше срещата и с технически такива, породени главно от доста шумните локации. (...) Наложих се използването на комбинирано решение – изчистване на звука с помощта на шумопотискащи плъгини, както и използването на места на нахсинхрон. Не съм привърженик на нахсинхронното озвучаване и винаги го използвам изключително пестеливо и само на места, за които то действително е единственото възможно решение“ (**Пак там**, с. 1 – 2).

По отношение на персонажа на Джони и взаимоотношенията му с Кранки, д-р Цветкова пише:

„Опитах се да създам доста по-мрачен колорит, избрани са звуци, които да имат по-остър, натрапчив характер, такива, които да създават усещане за напрежение. (...) За подбирането на най-подходящите моменти, в които да се появи музика, работихме изключително внимателно с композитора и режисьора. Като цяло тази част от историята дава много по-голямо поле за изява по отношение на звуковия дизайн. Тя предразполага и към по-нереалистично звучене, с много повече акценти, предизвикващи слуховата сензитивност на публиката“ (**Пак там**).

Други интересни търсения във филма са осъществени по отношение на „задкадровия глас на Кранки“, за да се постигне усещането за „дистанция между времето, в което се развиват описаните събития и това, в което персонажът разказва за тях“ (**Пак там**). Тук авторският принос на д-р Цветкова е съществен:

„Първоначалната ми идея беше дикторът да не е просто звукова точка в пространството, а да звучи по-разгърнато, по-близо до зрителите, да се отдели от останалия диалог. Търсих подобен ефект с разполагането му не само в

централния звуков канал, където по правило е позициониран диалога, но по оста ляво – център – дясно. В интерес на истината трябва да отбележа, че тази идея намери своята реализация само в добре калибриран киносалон. (...) за постигането на по-мека, по-близка звучност използвах еквалайзер, който да омекоти гласа и компресор, който да ми позволи гласът да звучи близко, но не прекалено изнесено като ниво на звука спрямо останалите компоненти“ (**Пак там**).

С постигната топлина и мекота при разказа и разсъжденията на Кранки персонажът предизвика симпатия у публиката. В работата си като звукооператор върху „Сбогом, Джони“ д-р Цветкова експериментира смело, като достиженията ѝ допринасят за съпреживяването на филма от страна на зрителите.

- **„Живот от живота“ (2021)**, сценаристи: Теодора Стоилова – Дончева, Стефан Командарев, реж.: Стефан Командарев, оператор: Веселин Христов, музика – автор и изпълнение: проф. д-р Вилиян Платиканов, монтаж: Нина Алтъпармакова, звукозапис на терен: Тенчо Москов, звукозапис на музиката: Илиян Апостолов, премиера 11.09.2021.

В „Живот от живота“ д-р Цветкова е автор на „монтаж на диалог и смесване“, а заедно с Мануела Георгиева д-р Цветкова е автор и на „звук дизайн“.

Работата върху документалния филм, посветен на болезнената за българското общество тема за донорството, е много сложна, тъй като редица фактори се отразяват неблагоприятно върху „качеството на първичния звуков материал“ (**Пак там**, с. 4). „Живот от живота“ е сред не многото на брой български документални филми, записани многоканално. Според гл. ас. д-р

Цветкова „За получаването на усещане за пространственост най-голяма роля имат преди всичко атмосферите, като основен носител на звуковите характеристики на средата и на второ място ефектите, които с изменението на своята позиция в пространството ни дават информация за динамиката на случващото се в момента. Тъй като, по обективни причини, от заснетия материал липсваха записи на атмосфери, записах част от тях по време на постпродукцията. За получаване на максимално естествена звучност, която да послужи като основа за изграждането на характерната за всеки епизод среда, използвах амбисоникс микрофон. Амбисоникс е сферичен звуков формат, който покрива звуковата среда не само по хоризонтала, но и по вертикала. Разбира се, в условията на 5.1 микс звукът, записан по вертикала, няма как да бъде отразен напълно, но при конвертирането от амбисоникс към 5.1 тази информация се разпределя в останалите канали и дава допълнителна плътност и богатство на звука” (Пак там).

Във филма „Живот от живота“ д-р Цветкова прилага многоканален запис, допълнителни записи на *атмосфери* по време на постпродукционната работа, експериментира с използването на *амбисоникс микрофон* и с помощта на допълнителни свои експерименти успява да допринесе за постигането на въздействие върху зрителите.

Както става ясно от авторската работа на д-р Цветкова, от приложените експерименти и от теоретичните ѝ разработки, в авторската си работата си тя търси автентичност, максималното използване на *продукционни ефекти*, прибегва, при това само при необходимост, много пестеливо, дозирано, обмислено, професионално, до *нахсинхрон* или *фоли* ефекти, или до запис на

атмосфери – в името на търсения цялостен резултат по отношение на всеки от трите творчески продукта.

Сред авторските експерименти и сред безспорните приноси в авторската работа върху трите филма, предлагани като хабилитационен труд, следва да се изведе, че за първи път у нас във филма „Сбогом, Джони“ задкадровият глас се разполага не само в централния звуков канал, а и по оста ляво – център – дясно. Целта на този похват, който може да бъде съпреживян от зрителите в най-пълна степен във високотехнологично обезпечени киносалони, е да се постигне съпричастност към персонажа на Кранки от страна на зрителите. Друго нововъведение на гл. ас. д-р Цветкова е използването за първи път у нас на *амбисоникс микрофон* във филма „Живот от живота“, като това успешно намерено решение допринася за цялостното въздействие на филма върху зрителите.

В авторската си работа върху трите филма – „Блаженият“, „Сбогом, Джони“ и „Живот от живота“ гл. ас. д-р Цветкова държи на близкото сътрудничество с режисьорите и композиторите. Сред принципите, които Цветкова следва в творческата си работа, прави впечатление **стрежежът ѝ към индивидуален подход към всеки от филмите,** върху които работи. Нещо повече, д-р Цветкова търси и прилага индивидуален подход към всеки от персонажите.

В „Блаженият“, „Сбогом, Джони“ и „Живот от живота“, представяни като хабилитационен труд, гл. ас. д-р Цветкова постига резултати, в съществена степен уникални за всеки от трите филма, и **показва капацитет за нови и същевременно изключително сериозно обмислени търсения в авторската си творческа работа и в перспектива.**

Във връзка с конкретните изисквания по настоящия конкурс, от приложените материали е видно, че **минималните изисквания за присъждане на академичната длъжност „доцент“ за изпълнени и надхвърлени.**

В допълнение, познавам гл. ас. д-р Цветкова като сериозен колега, подходящ с внимание, отдаденост и отговорност към професионалните си ангажименти.

В заключение, на основата на цялостната теоретична, педагогическа и авторска творческа дейност на гл. ас. д-р Цветелина Цветкова и предвид високопрофесионалните ѝ лични достижения в предложените за хабилизация три филма – „Блаженият“, „Сбогом, Джони“ и „Живот от живота“, **убедено препоръчвам на членовете на уважаемото научно жури да присъдят на гл. ас. д-р Цветелина Цветкова академичната длъжност „доцент“ по професионалното направление „Театрално и филмово изкуство“ (8.4).**

Аз лично гласувам с „ДА“.

12 май 2022 г.

гр. София

доц. д-р Миглена Ценова,
рецензент и член на научното жури